

Cohabitatge sènior, una alternativa per envellir en comunitat

Èlia Pons Pic

Walden XXI i Can 70 són dos projectes d'habitatge cooperatiu que han nascut d'un grup de gent gran que vol viure la darrera etapa de la seva vida de manera col·laborativa, autònoma i autogestionada.

Dues iniciatives pioneres a Catalunya

«La generació dels anys cinquanta del segle passat som la darrera generació que hem tingut cura dels nostres pares, però som la primera que no volem que els nostres fills s'encarreguin de nosaltres», explica Josep Maria Ricart, un dels impulsors de Walden XXI, un iniciativa de cohabitatge sènior. Aquests projectes són una alternativa comunitària d'habitatge per a les persones grans cada vegada més estesa a Catalunya i a la resta de l'Estat espanyol.

Concretament, Walden XXI aplega a hores d'ara una trentena de persones, d'entre 55 i 70 anys, que han decidit viure l'última etapa de la seva vida en comunitat i de manera autogestionada en un antic hotel

dels anys setanta del segle passat ubicat a Sant Feliu de Guíxols (Baix Empordà). Es tracta de la primera cooperativa de cohabitatge sènior a Catalunya. «El model que hem escollit és el d'habitatge cooperatiu en règim de cessió d'ús, que implica que la propietat és de tots els socis de la cooperativa», explica Ricart.

Així, els membres de la cooperativa han comprat l'edifici en desús i el rehabilitaran de manera integral per construir-hi un total de 31 apartaments. El projecte compta també amb espais comunitaris, com ara sales polivalents, cuina comunitària, menjador, biblioteca, bugaderia, jardí interior, trasters, infermeria i un espai de fisioteràpia. «Hem volgut crear el nostre projecte de futur des de la base, buscant la localitat

▼ Foto: Membres de Can 70 durant una assemblea. Cedida per Can 70/Walden XXI.

zació i dissenyant-lo juntament amb els arquitectes. Com qualsevol altra persona, tenim dret a decidir com i amb qui volem viure», assenyala un dels fundadors de Walden XXI.

El nom del projecte està inspirat en l'obra de Henry David Thoreau, conegut sobretot pel seu llibre *Walden o la vida als boscos*, on descriu les seves reflexions sobre una vida senzilla a la natura i lluny de la tecnologia. «Va ser un dels impulsors del discurs sobre la desobediència civil, i d'aquí vam beure nosaltres. Al final, el que fem té un punt de desobediència. Ho portem al nostre ADN», assenyala Ricart.

Can 70 és un altre projecte de cohabitatge sènior creat a Catalunya, format per una vintena de persones d'entre 55 i 70 anys, la majoria dones. En aquest cas, és

l'Ajuntament de Barcelona qui els ha cedit un solar, situat al barri de Sarrià de Barcelona, on s'hi construirà un edifici amb 32 habitatges, a més d'espais comuns i serveis compartits. La filosofia que hi ha al darrere és ben clara: «Volem un envelliment digne, que ens permeti participar i col·laborar per decidir conjuntament sobre com volem viure els darrers anys de la nostra vida», explica Anna Corrons, membre de Can 70.

El grup ja fa més de sis anys que treballa per crear el projecte de cohabitatge sènior. «Durant aquests anys, ens hem pogut consolidar com a grup, de manera que hem arribat a les fases decisòries amb una cohesió grupal i uns hàbits de treball comuns», assenyala Corrons. Can 70, igual que en el cas de Walden XXI, s'organitza en comissions i treballa sempre de forma assembleà-

ria. «Cadascú ha d'estar en alguna comissió i col·laborar en el projecte comú», remarca Corrons.

Aquests dos projectes d'habitatge cooperatiu s'emmirallen en altres iniciatives creades anteriorment, en l'àmbit tant estatal com mundial. L'origen del cohabitatge sènior es remunta als anys seixanta del segle passat a Dinamarca, on sorgeix el model Andel, una comunitat d'individus que conviu en un conjunt residencial sota la fórmula de

“Volem un envelliment digne, que ens permeti participar i col·laborar per decidir conjuntament com volem viure els darrers anys de la nostra vida.”

cooperativa. A partir d'aquí, aquest model es va començar a estendre per tots els països nòrdics, així com a altres països europeus com Holanda o Alemanya, i als Estats Units i al Canadà. A Espanya existeix el centre social de convivència Trabensol, a Torremocha de Jarama (Madrid), una iniciativa de cohabitatge sènior pionera a l'Estat, juntament amb Los Milagros, a Màlaga.

Una alternativa a les residències?

L'envelliment poblacional és una realitat constatada al que coneixem com a «món occidental». Segons estima l'Organització Mundial de la Salut (OMS), entre el 2020 i el 2030, el percentatge de població mundial més gran de 60 anys augmentarà un 34%. De fet, a Catalunya, segons les projeccions demogràfiques de l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat), es preveu que, el 2030, les persones de 65 anys o més sumaran fins a 1.785 milions, el 22,3% del total d'habitants. Davant aquesta realitat, és evident que el model actual d'equipaments i serveis per a la gent gran ha de canviar per tal de ser capaç d'adaptar-se a les noves necessitats que sorgeixin i a la demanda d'atencions diverses i més personalitzades.

geixin i a la demanda d'atencions diverses i més personalitzades.

En aquest sentit, projectes com Walden XXI i Can 70 poden ser una bona opció per a qui vulgui viure un envelliment col·laboratiu i autogestionat. Sobre si són una alternativa o no al model imperant de les residències per a gent gran, Josep Maria Ricart ho té clar: «Som l'alternativa

a les residències mercantils que fan negoci amb la nostra vellesa», expressa, taxatiu. «Normalment, l'envelliment passa o bé per quedar-se sol a casa i, si arriba la dependència, fer front a unes despeses importants perquè una persona et cuidi, o bé anar a una residència. Què passa amb les residències? Que les públiques estan massificades i hi ha una llarga llista d'espera, i les privades són caríssimes, amb quotes de gairebé 2.000 euros mensuals», afegeix Ricart. Segons l'estadística de serveis socials bàsics de l'Idescat, del total de places en residències de gent gran a Catalunya –unes seixanta mil–, el 60% són en residències privades, el 23% són d'iniciativa social i tan sols un 17% són públiques.

Les dades de l'Idescat demostren també que el nombre de persones majors de 65 anys que viuen soles a Catalunya ha augmentat un 10,8% en quatre anys, període en què també ha incrementat un 18,5% el col·lectiu d'entre 50 i 64 anys que viu sense companyia. Més concretament, unes 150.000 persones majors de 80 anys viuen soles a Catalunya, la major part de les quals són dones. Per Anna Corrons, el model

d'habitatge cooperatiu per a gent gran és una solució davant la solitud no volguda que pateixen les persones de la tercera edat. «A les residències sembla que no hi sigui aquesta solitud, però no patir solitud no vol dir tenir persones al voltant, sinó poder

“Som l'alternativa a les residències mercantils que fan negoci amb la nostra vellesa.”

pensar, participar, decidir... Així és com volem viure la nostra vellesa», destaca.

Per la seva banda, Jaume Elias, membre de Can 70, opina que el cohabitatge sènior és una opció més per viure la vellesa. «Per nosaltres, és l'opció més semblant al que tenim actualment, perquè considerem que les residències són difícilment assimilables a una llar, tal com les entenem avui en dia. Tanmateix, les residències són la solució per a molta gent», explica. I afegeix: «El que volem és que estiguin dignificades i que comptin amb els recursos que necessiten».

De fet, arran de la pandèmia de la covid, s'ha evidenciat la situació precària que

▼ Foto: Membres de Can 70 durant una assemblea. Cedida per Can 70/Walden XXI.

viuen algunes residències, que es troben saturades i infradotades de personal. Segons Quico Mañós, educador social especialista en atenció a la vellesa i la dependència, l'actual repte que tenen les residències és canviar la seva metodologia i adaptar-la al segle XXI. «Cal canviar la filosofia de les residències. Una residència no és un lloc on em dutxen, em vesteixen i em donen menjar. Una residència ha de ser un espai de vida, no un espai de treball protocol·litzat», sentència.

Un canvi cultural

Durant els darrers anys, s'ha pogut constatar un canvi cultural en la gent gran i respecte a la gent gran. Segons Quico

Mañós, abans hi havia una cultura més proteccionista, però ara moltes persones grans s'han empoderat. «Les persones grans, que habitualment havien tingut un paper residual a la societat, volen ser protagonistes, volen participar en la societat i decidir sobre la seva vida», explica l'educador social. Iniciatives com el cohabitatge sènior exemplifiquen aquest canvi cultural. Paral·lelament, les polítiques públiques per a la gent gran també han evolucionat. «S'han potenciat i fomentat una sèrie d'espais per a la participació de la gent gran, com tota la xarxa de casals i centres socials, on s'intenta treballar des d'una perspectiva més participativa i comunitària», explica Mañós.

Passar de l'estigma negatiu enfront de la vellesa, ple d'estereotips i prejudicis, a una perspectiva segons la qual la gent gran decideix les seves opcions per viure la resta de la seva vida, governant-se a si mateixa, és el salt més important dels darrers anys. Aquest canvi s'ha produït tant per l'augment de les expectatives de vida com per la globalització i, sobretot, per la mateixa demanda de la gent gran d'enriquir-se i aprendre en edats més avançades, gaudint de l'oci i del desenvolupament personal. Aquesta és l'essència de l'envelliment actiu, no en clau d'ocupar el temps lliure fent coses, sinó en el sentit de desenvolupar capacitats personals, de sentir-se bé i continuar sent un adult actiu, donant significat i valor als darrers anys de vida, tal com escriu la pedagoga i gerontòloga Lourdes Bermejo a l'article «Envelliment actiu, pedagogia gerontològica i bones pràctiques socioeducatives amb persones adultes grans».

Els projectes de cohabitatge sènior també segueixen aquesta lògica participativa. Pel que fa a l'entorn, els membres de Walden XXI i Can 70 no tenen cap dubte que l'espai on volen viure no pot significar *aïllament*, sinó el contrari. Volen viure la seva nova realitat al barri, incorporant-lo a la seva quotidianitat. Volen fer-s'hi presents i oferir-se per ajudar i participar en les acti-

vitats. «Disposarem d'espais comuns i d'activitats obertes als veïns i veïnes del barri. Alhora, participarem activament en les activitats que s'hi duguin a terme, construint vincles socials i comunitaris amb el nostre entorn», explica Jaume Elias, de Can 70.

Respecte al vessant de les cures, els projectes de cohabitatge sènior preveuen que siguin comunes i es cobreixin entre totes i tots els membres del projecte. «La idea és atendre entre totes les necessitats que vagin sorgint a mesura que vagin passant els anys, fins allà on puguem arribar i sense incloure casos d'hospitalització», explica Anna Corrons. En aquest sentit, des de Can 70 es va elaborar una «guia de cures» on s'especifica el model que cal seguir, pel que fa tant a les cures a la casa compartida com al suport per afrontar les dependències i tot el que gira al voltant de la mort.

Educació social i envelliment actiu

Tal com indiquen diversos autors, el paradigma de l'envelliment actiu cal entendre'l com un concepte integrador i inclusiu, centrat en les capacitats i en les noves possibilitats de desenvolupament i creixement de la gent gran, de tal manera que continuïn sent un potencial actiu per a la societat. En aquest sentit, el paper de l'educador social resulta

cabdal davant les demandes de noves necessitats de la gent gran, sobretot en l'àmbit socioeducatiu. Com indica Quico Mañós, «per a l'educació social esdevé un autèntic repte contribuir a construir societats on hi tinguin cabuda totes les edats, en la mateixa mesura

“Per a l'educació social esdevé un autèntic repte contribuir a construir societats on hi tinguin cabuda totes les edats.”

en què els models d'atenció i polítiques públiques han anat evolucionant cap a una dinamització i una relació intergeneracional».

De fet, hi ha un consens general en què ja no és viable donar una resposta des d'una perspectiva exclusivament assistencialista o merament paternalista, atesa la seva demostrada ineficàcia. El problema és que la vellesa ha estat considerada durant molts anys com una malaltia, i l'estigma s'arrossega. Tanmateix, com assenyala Quico Mañós, «la gent gran té un potencial enorme i s'han de generar espais de participació i reivindicar aquesta participació i aquests espais de diàlegs entre generacions, perquè, si no, acabem

esquarterant la societat en territoris d'edat. Per a la persona gran, la millor notícia seria que fos considerava una persona normal, un ciutadà o ciutadana de ple dret i amb les mateixes oportunitats que la resta». Així, continua Mañós, «des de l'educació social s'han de plantejar i desenvolupar programes que permetin a aquest col·lectiu de gent gran optimitzar les seves potencialitats per a l'autonomia, la promoció de la salut, l'educació i la participació social».

A part de la medicalització i l'assistència que sigui necessària, Mañós insisteix en el fet que «hi ha vida, i totes les persones tenen dret a viure i tenir altres activitats que les omplin, des de la seva història de vida, des de l'oci i les coses que els agraden, des dels seus significats personals». En aquest sentit, les experiències de cohabitatge poden ajudar a millorar la vida de les persones que les integren i el seu entorn, perquè també tenen cura de la individualitat dins la col·lectivitat. L'educació social pot contribuir a treballar tots aquests elements i generar noves oportunitats. Com indica Quico Mañós, «si la deixen fer, l'educació social pot fer molt, i podria fer encara molt més». **Q**

SELECCIÓ BIBLIOGRÀFICA

- Autoria col·lectiva de Can 70. «Can 70, un projecte d'envelliment en comunitat», *Barcelona Societat*. Núm. 25 (2020), p. 143.
- BELCHI ROMERO, Gema; MARTÍNEZ DE MIGUEL LÓPEZ, Silvia; SALMERÓN AROCA, Juan Antonio. «Competències del professional de l'educació social en la promoció de l'envelliment actiu». *Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa*. Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés. Universitat Ramon Llull. Núm. 76 (2020), p. 32-54.
- BERMEJO, Lourdes. «Envelliment actiu, pedagogia gerontològica i bones pràctiques socioeducatives amb persones adultes grans». *Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa*. Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés. Universitat Ramon Llull. Núm. 51 (2012), p. 27-44.
- MAÑÓS, Quico. «Educació i gent gran: dels antecedents als reptes de la intervenció». *Quaderns d'Educació Social*. Col·legi d'Educadores i Educadors Socials de Catalunya. Núm. 7 (2006), p. 9-32.

CITA ARTICLE

PONS PIE, Èlia. «Cohabitatge sènior, una alternativa per envellir en comunitat». *Quaderns d'Educació Social*. Col·legi d'Educadores i Educadors Socials de Catalunya. Núm. 24 (desembre 2022), p. 78-85.

RESUM

La vellesa és, sovint, una etapa vital invisibilitzada i estigmatitzada. Tanmateix, avui dia, cada vegada hi ha més iniciatives col·laboratives i participatives nascudes de la mateixa gent gran, sota una premissa de reapropiació de la vellesa com una etapa vital activa i autònoma. En són un exemple els projectes de cohabitatge sènior.

Paraules clau: envelliment, cohabitatge, comunitat

ABSTRACT

Old age is often an invisible and stigmatised stage of life. However, nowadays, there are more and more collaborative and participatory initiatives from elderly people themselves aiming to live in a more active and autonomous way. An example of this are senior cohousing projects.

Keywords: aging, cohousing, community